

STAV SREDNJOŠKOLACA PREMA SPORTU I NASTAVI TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE TE NJIHOVO KONZUMIRANJE ALKOHOLNIH PIĆA I PUŠENJA – RAZLIKE U ODNOSU NA DOB I SPOL

Dr. sc. Damir Markuš
Tehnička škola Čakovec
Vedrana Vukmir, prof.
Prirodoslovna škola Vladimira Preloga Zagreb

Sažetak:

Na uzorku od 171 učenika i 693 učenice Prirodoslovne škole Vladimira Preloga u Zagrebu provedeno je istraživanje koje je imalo za cilj utvrditi postoje li razlike između učenika i učenica u stavu prema tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi i tjelesnom vježbanju i sportu te u konzumiranju alkoholnih pića i pušenju. Rezultat ukazuje kako postoji statistički značajna razlika između analiziranih skupina. Mladići imaju pozitivniji stav prema tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi i sportu od djevojaka. Oni u većem postotku konzumiraju alkoholna pića redovito jednom ili više puta tjedno, dok djevojke imaju veću naviku pušenja. U analiziranim varijablama uočen je negativan trend s obzirom na dob. Što su stariji, srednjoškolci sve učestalije piju alkoholna pića, sve više puše i sve manje vole nastavu tjelesne i zdravstvene kulture, sport i tjelesno vježbanje.

Ključne riječi: srednjoškolci, sport, tjelesna i zdravstvena kultura, pušenje, pijenje alkohola

Uvod

Redovito tjelesno vježbanje i izbjegavanje štetnih navika kao što su alkohol i pušenje značajni su čimbenici zdravija i kvalitetnoga života osoba svih dobnih skupina. Najnovije epidemiološke studije pokazuju kako već i niska ili umjerena tjelesna aktivnost može pridonijeti poboljšanju zdravija (Blair, 2005). To se naročito odnosi na žene koje su općenito manje fizički aktivne, u odnosu na muškarce (WHO, 2003). Među mnogim čimbenicima koji su proučavani tijekom posljednjih godina, a koji se odnose na modifikaciju ponašanja prema zdravom životnom stilu, nalaze se i stavovi prema fizičkoj aktivnosti i sportu (Birtwistle i Brodie, 1991; Hagger i sur., 1995; Jones i sur., 2004; Markuš, 2011). Stavovi su ti koji mogu mijenjati spoznaju i uvjerenje o značenju i odgojnoj važnosti tjelesne i zdravstvene kulture, a također su i najbolji pokazatelji odluka koje će pojedinci donositi tijekom svoga života (Pajares, 1992 prema Stelzer i sur., 2004).

Problem pušenja i konzumiranja alkohola kod srednjoškolaca postaje sve izraženiji. Mladi eksperimentiraju s cigaretama i alkoholom, a učestalo konzumiranje nerijetko dovodi do određene ovisnosti već i prije punoljetnosti. Oni koji redovito puše i konzumiraju alkohol u adolescenciji, najčešće naviku zadržavaju i u odrasloj dobi. Podatci EPSAD (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs) istraživanja iz 2003. godine u kojem je sudjelovalo 100.000 učenika iz Europe i SAD-a, koji su u vrijeme istraživanja navršavali šesnaest godina, pokazuju kako je između 50% i 80% sudionika u ispitivanju barem jednom u životu probalo pušiti cigarete (Popović, 2006). Podatci za Hrvatsku pokazuju da je više od 40 puta (do navršene 16 godine života) pušilo 32% dječaka i 29% djevojčica, te u zadnjih mjesec dana (prije

istraživanja) čak 36% mladića i 37% djevojaka. Istraživanje je pokazalo kako je u Hrvatskoj trend pušenja kod mladića ustaljen, a zabrinjava porast pušenja kod djevojaka. Barem jednom u životu alkohol je probalo 90% i više šesnaestogodišnjaka u projektom obuhvaćenim zemljama. Više od 40 puta u djetinjstvu i ranoj mladosti pilo je u Hrvatskoj 38% mladića i 16% djevojaka. Deset ili više puta, tj. svaki treći dan u zadnjih mjesec dana uoči istraživanja pilo je čak 15% mladića i 10% djevojaka, odnosno 13% ukupno, što Hrvatsku smješta na alarmantno visoko osmo mjesto između svih 35 zemalja obuhvaćenih projektom (Popović, 2006). U svojim su istraživanjima srednjoškolaca slične rezultate dobili i Ćurković (2000), Fučkar i sur., (2001), Videmšek i sur., (2002), Mrgan (2003) i Mrgan (2004).

METODE

CILJ ISTRAŽIVANJA I OSNOVNE HIPOTEZE

Cilj je istraživanja utvrditi postoje li značajne razlike u stavu prema tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi, tjelesnom vježbanju i sportu, te konzumiranju alkoholnih pića i pušenju kod učenika srednje škole, u odnosu na spol i dob. Sukladno cilju istraživanja postavljene su sljedeće hipoteze: **H1** – postoji statistički značajna razlika u stavu prema tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi u odnosu na spol; **H2** – postoji statistički značajna razlika u stavu prema tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi u odnosu na dob; **H3** – postoji statistički značajna razlika u stavu prema tjelesnom vježbanju i sportu u odnosu na spol; **H4** – postoji statistički značajna razlika u stavu prema tjelesnom vježbanju i sportu u odnosu na dob; **H5** – postoji statistički značajna razlika u učestalosti konzumiranja alkoholnih pića u odnosu na spol; **H6** – postoji statistički značajna razlika u učestalosti konzumiranja alkoholnih pića u odnosu na dob; **H7** – postoji statistički značajna razlika u navici pušenja u odnosu na spol; **H8** – postoji statistički značajna razlika u navici pušenja u odnosu na dob. Sve hipoteze bit će testirane uz pogrešku od 5% ($p=0,05$).

UZORAK SUDIONIKA ISPITIVANJA

Istraživanje je provedeno na uzorku od 864 učenika i učenica Prirodoslovne škole Vladimira Preloga Zagreb. U uzorak su ušli svi učenici škole koji su na dan ispunjavanja anketnog upitnika bili prisutni na nastavi. Od ukupnog broja sudionika u istraživanju, 171 ih je bilo muškog, a 693 ženskog spola. S obzirom na dob uzorak je sačinjavalo: 238 učenika prvog razreda prosječne dobi 16 godina (51 M i 187 Ž), 204 učenika drugog razreda prosječne dobi 16 godina i 11 mjeseci (44 M i 160 Ž), 223 učenika trećeg razreda prosječne dobi 17 godina i 10 mjeseci (43 M i 180 Ž) i 199 učenika četvrtog razreda prosječne dobi 18 godina i 8 mjeseci (33 M i 166 Ž). Nerazmjer između broja muških i ženskih sudionika istraživanja uvjetovan je strukturom učenika škole u kojoj je istraživanje provedeno.

UZORAK VARIJABLA

Stav je u ovom istraživanju definiran kao psihološka tendencija izražena vrednovanjem nekog objekta s određenim stupnjem odobravanja ili neodobravanja (Eagly i Chaiken, 1998 prema Hewstone i Stroebe, 2003). S obzirom da su stavovi mjereni samo s jednom česticom, on nije mjeran u cijelosti već je uključena samo njegova emocionalna sastavnica.

Stav prema tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi određen je pomoću varijable „Volite li vježbati na nastavi tjelesne i zdravstvene kulture?“ (*VOLL_TZK*). Stav prema sportu određen je pomoću varijable „Volite li uopće vježbati ili se baviti sportom?“ (*VOLL_SPORT*). Oba su pitanja definirana kao nominalne varijable s mogućim pozitivnim ili negativnim odgovorom.

Preostale dvije varijable definirane su pitanjima "Pušite li?" (*PUŠENJE*) s mogućim odgovorima: 1 – nikad, 2 – povremeno, 3 - do pet cigareta na dan, 4 - više od pet cigareta na dan te "Konzumirate li alkohol?" (*ALKOHOL*) s ponuđenim odgovorima: 1 – nikad, 2 - vrlo rijetko (na proslavama), 3 - povremeno, 4 – redovito barem jednom tjedno ili više.

METODE OBRADE PODATAKA

Obrada podataka obavljena je programskim paketom Statistica for Windows, verzija 6.0. Izračunate su frekvencije i postotci odgovora u odnosu na spol te za svaki pojedini razred.

Za utvrđivanje razlika u analiziranim varijablama u odnosu na spol i dob upotrijebljena je neparametrijska statistička analiza uz korištenje programa za kreiranje i analizu kontingencijskih tablica. Izračunati su sljedeći statistički pokazatelji: *Pearson Chi-square* – Pearsonov χ^2 test i *M-L Chi-square* – χ^2 maksimalne vjerojatnosti za utvrđivanje razlika između opaženih i očekivanih frekvencija. *Phi for 2 x 2 tables* – Fi koeficijent povezanosti između dviju nominalnih varijabla. *Contingency coefficient* – Cramerov koeficijent kontingencije koji predstavlja povezanost između dviju nominalnih varijabla.

REZULTATI I RASPRAVA

RAZLIKE U STAVOVIMA PREMA SPORTU I TJELESNOJ I ZDRAVSTVENOJ KULTURI TE KONZUMIRANJU ALKOHOLA I PUŠENJA U ODNOSU NA SPOL

STAV PREMA TJELESNOJ I ZDRAVSTVENOJ KULTURI

Čak 24% od ukupnog broja ispitanih srednjoškolaca ne voli vježbati na nastavi tjelesne i zdravstvene kulture (tablica 1). Veći je postotak djevojaka koje ne vole vježbati (27%) u odnosu na mladiće (15%). Pozitivan stav učenika i učenica prema tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi preduvjet je za dobru motivaciju i mogućnost uspješnog ostvarivanja postavljenih ciljeva i zadaća nastave. Tjelesna i zdravstvena kultura ima iznimno bitnu ulogu u promoviranju tjelesne aktivnosti kod mladih jer se navika aktivnog životnog stila stječe uglavnom u ranijim godinama života. Nemotivirani učenici koji imaju negativan stav prema tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi zasigurno neće izgraditi aktivan životni stil.

Tablica 1. Tablica frekvencija i rezultati neparametrijske statistike varijable VOLI_TZK u odnosu na spol (*VOLI_TZK – Volite li vježbati na nastavi tjelesne i zdravstvene kulture?*)

Spol	VOLI_TZK		N – ukupno
	DA	NE	
Muški	146 (85%)	25 (15%)	171 (20%)
Ženski	508 (73%)	185 (27%)	693 (80%)
Ukupno	654 (76%)	210 (24%)	864 (100%)
Pearson Chi-square		10,87	df = 1 p = ,001
M-L Chi-square		11,85	df = 1 p = ,001
Phi for 2 x 2 tables		,11	

Mnoga istraživanja ukazuju kako postoje razlike u stavovima prema tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi u odnosu na spol (Colley i Comber, 1994; Lightbody i sur., 1996; Koca i Demirhan, 2004; Bajan, 2005; Koca i sur., 2005). Istraživanja pokazuju da učenici u pravilu imaju pozitivniji stav prema tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi od učenica, što se potvrdilo i u ovom istraživanju. Rezultati χ^2 testa (tablica 1) pokazuju da postoji statistički značajna razlika u stavu prema tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi između učenika i učenica. Stoga je potrebno prihvatiti postavljenu hipotezu **H1** kako se skupine, s obzirom na spol, u stavu prema tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi statistički značajno razlikuju.

STAV PREMA TJELESNOM VJEŽBANJU I SPORTU

U tablici 2 može se vidjeti kako je 94% mladića i 90% djevojaka izjavilo da vole vježbati i baviti se sportom. Jedan je od važnijih zadataka tjelesne i zdravstvene kulture formiranje pozitivnih stavova prema sportskim aktivnostima kako bi učenici mogli uočiti vrijednosti i efekte bavljenja sportom te kako bi u bavljenju sportom mogli uživati. Čini se da tjelesna i zdravstvena kultura uspješno provodi ovu svoju zadaću jer djeca i adolescenti vole sport i vole tjelesnu aktivnost. To potvrđuju i rezultati ovog istraživanja, iako je jasno da postoje i mnogi drugi čimbenici koji utječu na formiranje stavova prema sportu.

Tablica 2. Tablica frekvencija i rezultati neparametrijske statistike varijable VOLI_SPORT u odnosu na spol (*VOLI_SPORT – Volite li uopće vježbati ili se baviti sportom?*)

Spol	VOLI_SPORT		N – ukupno
	DA	NE	
Muški	160 (94%)	11 (6%)	171 (20%)
Ženski	621 (90%)	72 (10%)	693 (80%)
Ukupno	781 (90%)	83 (10%)	864 (100%)
Pearson Chi-square		2,47	df = 1 p = ,116
M-L Chi-square		2,70	df = 1 p = ,101
Phi for 2 x 2 tables		,05	

U odnosu na sportove i sportske aktivnosti koje preferiraju, biraju i kojima se bave učenici i učenice, postoje značajne razlike prema spolu (Bosnar i sur., 1999; Bosnar i Prot, 1999; Prot i Bosnar, 1999b; Bosnar i Gošnik 2000; Jagić i sur., 2005; Rokita, 2005). Značajne razlike s obzirom na spol pojavljuju se i kod stava prema pojedinim sportskim aktivnostima: borilačkim sportovima (Prot i Bosnar, 1999a), nogometu (Busch i sur., 2002; Babić i sur., 2002), plesu (Vlašić, 2010). Međutim, u općem stavu prema sportu i tjelesnom vježbanju spolne razlike nisu toliko izražene (Bosnar i sur., 1999). Na uzorku maturanata i maturantica zagrebačkih srednjih škola Prot (2002) je istraživao stav prema sportu koristeći revidiranu K1 skalu općeg stava prema sportu (Mraković, 1970. revidirano od Bosnar i Prot, 1993). Dobiven je veliki raspon rezultata u stavu prema sportu na istraživanom uzorku. Srednja vrijednost rezultata stava prema sportu kod maturanata bila je nešto malo iznad točke neutralnog stava, dok je kod maturantica pozicija aritmetičke sredine bila na negativnoj strani skale.

U ovom su istraživanju rezultati χ^2 testa pokazali da spol ne utječe na emocionalnu komponentu stava srednjoškolaca prema sportu i tjelesnom vježbanju (tablica 2). Dobiveni rezultati pokazuju kako je potrebno odbaciti postavljenu hipotezu **H3** o postojanju statistički značajne razlike u stavu prema tjelesnom vježbanju i sportu u odnosu na spol.

PUŠENJE CIGARETA

Najčešća je štetna navika kod srednjoškolaca, posebice nakon drugog razreda, pušenje (Fučkar i sur., 2001). Da je pušenje štetno za zdravlje, potvrđuje velik broj znanstvenih istraživanja (Rogers i Powell-Griner, 1991; Ross, 2000; Windle i sur., 2004). Iz rezultata u tablici 3 vidljivo je da određenog iskustva s pušenjem ima 42% sudionika ovog istraživanja, a da 58% sudionika ne puši. Ovi pokazatelji sukladni su rezultatima drugih istraživanja na hrvatskoj srednjoškolskoj populaciji (Čurković, 2000; Fučkar i sur., 2001; Videmšek i sur., 2002; Mrgan, 2003; Mrgan, 2004). U spomenutim istraživanjima postotci srednjoškolaca koji su se izjasnili da puše kreću se od 40 do 50 %. Dobiveni rezultati u ovom istraživanju vrlo su slični i podacima EPSAD (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs) istraživanja iz 2003.

godine u kojem su za Hrvatsku iskazani podatci kako u dobi od šesnaest godina puši 36% mladića i 37% djevojaka.

Tablica 3. Tablica frekvencija i rezultati neparametrijske statistike varijable PUŠENJE u odnosu na spol (*PUŠENJE – Pušite li? 1 - nikad, 2 - povremeno, 3 - do pet cigareta na dan, 4 - više od pet cigareta na dan*)

Spol	PUŠENJE				N – ukupno
	1	2	3	4	
Muški	119 (69%)	20 (12%)	8 (5%)	24 (14%)	171 (20%)
Ženski	379 (55%)	131 (19%)	45 (6%)	138 (20%)	693 (80%)
Ukupno	498 (58%)	151 (17%)	53 (6%)	162 (19%)	864 (100%)
Pearson Chi-square		12,63	df = 3	p = ,006	
M-L Chi-square		13,03	df = 3	p = ,005	
Contingency coefficient		,12			

Pojedina istraživanja pokazuju kako kod srednjoškolaca nema značajne razlike u navici pušenja u odnosu na spol (Ćurković, 2000; Videmšek i sur., 2002). Međutim, postoje i istraživanja (Fučkar i sur., 2001) u kojima su pronađene spolne razlike. Očito je da navika pušenja kod srednjoškolaca doživljava brze promjene i nije stabilna u nekom dužem vremenskom periodu. Novija istraživanja pokazuju kako u Europi postoji trend smanjenja pušenja kod srednjoškolaca, dok je u Hrvatskoj trend kod mladića ustaljen, a zabrinjava porast pušenja kod djevojaka (Popović, 2006).

Rezultati ovog istraživanja ukazuju na značajnu razliku u navici pušenja između učenika i učenica. Mladići puše manje (31%) od djevojaka (45%). Spomenuti rezultati potvrđuju podatak iz istraživanja EPSAD o trendu povećanja pušenja kod djevojaka. Dobiveni rezultati pokazuju kako je potrebno prihvatiti postavljenu hipotezu **H7** koja glasi: učenici i učenice imaju statistički značajno različitu naviku pušenja.

PIJENJE ALKOHOLNIH PIĆA

Iako je broj učenika (28%) i učenica (19%) koji izjavljuju kako nikad nisu konzumirali alkoholna pića (tablica 4) veći nego u istraživanjima koje su izvršile Ćurković (2000) i Fučkar i sur. (2001), ipak rezultat je zabrinjavajući. Mladi ljudi sve češće konzumiraju alkoholna pića.

Tablica 4. Tablica frekvencija i rezultati neparametrijske statistike varijable ALKOHOL u odnosu na spol (*ALKOHOL – Konzumirate li alkohol? 1 - nikad, 2 - vrlo rijetko (na proslavama), 3 - povremeno, 4 – redovito barem jednom tjedno ili više*)

Spol	ALKOHOL				N – ukupno
	1	2	3	4	
Muški	49 (28%)	61 (36%)	41 (24%)	20 (12%)	171 (20%)
Ženski	130 (19%)	337 (49%)	198 (28%)	28 (4%)	693 (80%)
Ukupno	179 (21%)	398 (46%)	239 (28%)	48 (5%)	864 (100%)
Pearson Chi-square		27,00	df = 3	p = ,000	
M-L Chi-square		24,32	df = 3	p = ,000	
Contingency coefficient		,12			

Veći je postotak djevojaka (81%) koje su konzumirale alkoholna pića u odnosu na 72% mladića. Međutim, mladići u većem broju piju redovito jednom ili više puta tjedno (12%), dok je broj djevojaka koje piju redovito, ipak osjetno manji (4%). Iz dobivenih rezultata moglo bi se generalno zaključiti da djevojke češće dolaze u doticaj s alkoholom, ali piju povremeno, dok mladići, iako ukupno u manjem broju, piju češće od djevojaka. Na osnovi rezultata χ^2 testa potrebno je prihvatiti postavljenu hipotezu **H5** koja glasi: učenici i učenice statistički se značajno razlikuju u učestalosti konzumiranja alkoholnih pića.

RAZLIKE U STAVOVIMA PREMA SPORTU I TJELESNOJ I ZDRAVSTVENOJ KULTURI TE KONZUMIRANJU ALKOHOLA I PUŠENJA U ODNOSU NA DOB

STAV PREMA TJELESNOJ I ZDRAVSTVENOJ KULTURI

U tablici 5 prikazani su rezultati odgovora na pitanje: "Volite li vježbati na nastavi tjelesne i zdravstvene kulture?" s obzirom na dob učenika. U prvom i drugom razredu 80% ispitanih srednjoškolaca vole nastavu tjelesne i zdravstvene kulture. U trećem i četvrtom razredu taj se postotak smanjuje, pa tako tjelesnu i zdravstvenu kulturu voli 73% učenika i učenica trećeg i 69% četvrtog razreda. Rezultati pokazuju negativan trend. Što su učenici stariji to manje vole nastavu tjelesne i zdravstvene kulture.

Tablica 5. Tablica frekvencija i rezultati neparametrijske statistike varijable VOLI_TZK u odnosu na razred (VOLI_TZK – Volite li vježbati na nastavi tjelesne i zdravstvene kulture?)

Razred	VOLI_TZK		N – ukupno
	DA	NE	
Prvi	191 (80%)	47 (20%)	238 (27%)
Drugi	163 (80%)	41 (20%)	204 (24%)
Treći	162 (73%)	61 (27%)	223 (26%)
Četvrti	138 (69%)	61 (31%)	199 (23%)
Ukupno	654 (76%)	210 (24%)	864 (100%)
Pearson Chi-square		10,14	df = 3
M-L Chi-square		10,10	df = 3
Contingency coefficient		,11	

Vrijednosti χ^2 testa potvrđuju kako je to smanjenje pozitivnog stava prema tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi statistički značajno. Dakle, potrebno je prihvatiti postavljenu hipotezu **H2** o postojanju statistički značajne razlike u stavu prema tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi u odnosu na dob.

STAV PREMA TJELESNOM VJEŽBANJU I SPORTU

Rezultati prikazani u tablici 6 ukazuju kako i u stavu prema tjelesnom vježbanju i sportu postoji negativan trend u odnosu na dob učenika. Iako je trend manje izražen nego kod stava prema tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi, rezultati χ^2 testa ukazuju kako su razlike ipak statistički značajne. Najmanje vole sport i tjelesno vježbanje učenici i učenice četvrtih razreda (86%).

Tablica 6. Tablica frekvencija i rezultati neparametrijske statistike varijable VOLI_SPORT u odnosu na razred (*VOLI_SPORT – Volite li uopće vježbati ili se baviti sportom?*)

Razred	VOLI_SPORT		N – ukupno
	DA	NE	
Prvi	217 (91%)	21 (9%)	238 (27%)
Drugi	193 (95%)	11 (5%)	204 (24%)
Treći	199 (89%)	24 (11%)	223 (26%)
Četvrti	172 (86%)	27 (14%)	199 (23%)
Ukupno	781 (90%)	83 (10%)	864 (100%)
Pearson Chi-square		8,28	df = 3 p = ,041
M-L Chi-square		8,62	df = 3 p = ,035
Contingency coefficient		,10	

S obzirom da učenici i učenice prvih razreda imaju manje pozitivan stav prema sportu i tjelesnom vježbanju (91%) od učenica i učenika drugih razreda (95%), ne može se izvesti zaključak kako postoji kontinuirani trend pada interesa za sport i vježbanje s obzirom na stariju dob. Ipak, na osnovi rezultata χ^2 testa koji je značajan na razini od 95%, potrebno je prihvatiti postavljenu hipotezu **H4** kako postoji statistički značajna razlika u stavu prema tjelesnom vježbanju i sportu u odnosu na dob.

PUŠENJE CIGARETA

Dobiveni rezultati χ^2 testa (tablica 7) pokazuju kako postoji statistički značajna razlika u ovisnosti o pušenju s obzirom na starosnu dob te je potrebno prihvatiti postavljenu hipotezu **H8**. Srednjoškolci, što su stariji, sve više puše. Postotak srednjoškolaca koji puše više od pet cigareta na dan porastao je od 6% u prvom razredu, do zabrinjavajućih 32% u četvrtom razredu. Broj pušača se od prvog do četvrtog razreda povećava skoro ravnomjernim uzlaznim trendom. Takav se rezultat razlikuje od rezultata nekih istraživanja u kojima se naglašava drastičan porast pušača u drugom razredu srednje škole (Ćurković, 2000; Mrgan, 2003; Mrgan, 2004).

Tablica 7: Tablica frekvencija i rezultati neparametrijske statistike varijable PUŠENJE u odnosu na razred (*PUŠENJE – Pušite li? 1 - nikad, 2 - povremeno, 3 - do pet cigareta na dan, 4 - više od pet cigareta na dan*)

Razred	PUŠENJE				N – ukupno
	1	2	3	4	
Prvi	164 (69%)	46 (20%)	13 (5%)	15 (6%)	238 (27%)
Drugi	129 (63%)	38 (19%)	10 (5%)	27 (13%)	204 (24%)
Treći	120 (54%)	29 (13%)	18 (8%)	56 (25%)	223 (26%)
Četvrti	85 (43%)	38 (19%)	12 (6%)	64 (32%)	199 (23%)
Ukupno	498 (58%)	151 (17%)	53 (6%)	162 (19%)	864 (100%)
Pearson Chi-square		67,01	df = 9	p = ,000	
M-L Chi-square		70,97	df = 9	p = ,000	
Contingency coefficient		,27			

Nesklad između osobnih mogućnosti i sve većih zahtjeva u tzv. intelektualnom i emocionalnom području, iscrpljujući napori i frustracije kojima se ne vidi svrha i, općenito, stanje narušene psihofizičke ravnoteže smatraju se uzrokom sve većeg broja „ovisnika“ (Findak i sur., 1994). Razvijanje pravilnog odnosa prema zdravlju, stvaranje navika i znanja o tome kako i zašto treba vježbati, odgajanje za samostalno vježbanje i kvalitetno korištenje slobodnog vremena, važni su čimbenici koji mogu utjecati na smanjenje pušenja, ali i na poboljšanje cjelokupnog zdravlja srednjoškolaca.

PIJENJE ALKOHOLNIH PIĆA

Konsumiranje alkoholnih pića kod srednjoškolaca, kao i pušenje, pokazuje uzlazni trend (tablica 8). Zabrinjavajuća je činjenica da je već u prvom razredu 66% učenika i učenica konzumiralo alkoholna pića. Taj se broj povećava u svakom sljedećem razredu. EPSAD istraživanje iz 2003. daje još jedan zabrinjavajući podatak vezan uz hrvatske adolescente. Iako su po učestalosti pijenja šesnaestogodišnjaci iz Hrvatske u prosjeku ostalih zemalja, stvarni su trendovi učestalosti pijenja u izrazitom porastu jer je 1999. godine Hrvatska bila znatno ispod prosjeka (Popović, 2006). Neki su od glavnih čimbenika rizika koji su doveli do takvog rezultata neprovođenje zakonskih propisa o zabrani prodaje cigareta i alkoholnih pića mlađima od 18 godina, roditeljsko neznanje gdje su im djeca i čime se bave petkom ili subotom navečer (sve više i u druge dane), sve veće „markiranje“ s nastave što je povezano s pušenjem i konzumiranjem alkoholnih pića i negativan primjer starije braće i sestara. Rezultati ovog i drugih dostupnih istraživanja nameću zaključak da mladići srednjoškolci sve učestalije piju, a srednjoškolke sve više puše.

Tablica 8. Tablica frekvencija i rezultati neparametrijske statistike varijable ALKOHOL u odnosu na razred (ALKOHOL – Konzumirate li alkohol? 1 - nikad, 2 - vrlo rijetko (na proslavama), 3 - povremeno, 4 – redovito barem jednom tjedno ili više)

Razred	ALKOHOL				N – ukupno
	1	2	3	4	
Prvi	82 (34%)	100 (42%)	47 (20%)	9 (4%)	238 (27%)
Drugi	46 (22%)	85 (42%)	65 (32%)	8 (4%)	204 (24%)
Treći	33 (15%)	125 (56%)	55 (25%)	10 (5%)	223 (26%)
Četvrti	18 (9%)	88 (44%)	72 (36%)	21 (11%)	199 (23%)
Ukupno	179 (21%)	398 (46%)	239 (28%)	48 (5%)	864 (100%)
Pearson Chi-square		69,92	df = 9	p = ,000	
M-L Chi-square		68,50	df = 9	p = ,000	
Contingency coefficient		,27			

„Mladi u našoj sredini traže put u svoju budućnost kroz sustav obrazovanja koji ne garantira posao, kroz posao koji ne garantira zaradu, kroz zaradu koja ne garantira sigurnu budućnost. Umjesto kulturnih događaja nude im se kafići, umjesto pristupačnih ulaznica za koncerte i športske priredbe – vino po 10 kuna i kućne zabave. Ne, naši mladi nisu alkoholičari. Pomažemo li im mi, kao društvo u cjelini, da to postanu?“ (Korotaj, 2006, 18).

Razvijajući fizičku kondiciju i, općenito, zdravlje učenika i učenica, tjelesna i zdravstvena kultura potiče njihove pozitivne stavove prema zdravom stilu života, što može u velikoj mjeri utjecati na smanjenje konzumiranja alkoholnih pića i pušenja.

Rezultati χ^2 testa pokazuju kako je potrebno prihvatiti postavljenu hipotezu **H6** kako se dobne skupine u učestalosti konzumiranja alkoholnih pića statistički značajno razlikuju.

ZAKLJUČAK

Predmet i cilj istraživanja bio je utvrditi postoje li značajne razlike u stavu prema tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi, tjelesnom vježbanju i sportu, te konzumiranju alkoholnih pića i pušenju, između učenika i učenica srednje škole. Istraživanje je provedeno na uzorku od 171 učenika i 693 učenice Prirodoslovne škole Vladimira Preloga u Zagrebu.

Rezultati vezani uz istraživanje stavova ukazuju:

- ✧ kako postoji značajna razlika u stavu prema tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi između učenika i učenica; učenici imaju pozitivniji stav i više vole vježbati na nastavi tjelesne i zdravstvene kulture
- ✧ kako postoji negativan trend s obzirom na dob, što su srednjoškolci stariji to manje vole nastavu tjelesne i zdravstvene kulture
- ✧ kako učenici i učenice podjednako vole sport i tjelesno vježbanje
- ✧ kako u stavu prema sportu i tjelesnom vježbanju postoji značajna razlika u odnosu na starosnu dob; srednjoškolci u četvrtom razredu najmanje vole sport i tjelesno vježbanje
- ✧ nameće se zaključak kako srednjoškolci vole vježbati i baviti se sportom, ali ne vole vježbati na nastavi tjelesne i zdravstvene kulture; mogući razlog takvom rezultatu je taj što je nastava tjelesne i zdravstvene kulture obvezna, a sadržaji su učenicima na neki način propisani, dok sportske aktivnosti kojima se bave sami, dobrovoljno odabiru.
- ✧ Rezultati vezani uz istraživanje konzumiranja alkoholnih pića i pušenja ukazuju:
- ✧ kako mladići puše manje nego djevojke
- ✧ kako postoji značajna razlika u navici pušenja kod srednjoškolaca u odnosu na starosnu dob; srednjoškolci, što su stariji, sve više puše
- ✧ veći je broj učenica koje su konzumirale alkoholna pića nezvezano uz učestalost, međutim, učenici u većem broju piju redovito jednom ili više puta tjedno
- ✧ pušenje i konzumiranje alkoholnih pića pokazuje kod srednjoškolaca uzlazni trend; što su stariji, srednjoškolci sve učestalije piju.

Generalno se može zaključiti kako se srednjoškolke sve više udaljavaju od zdravog stila života. Sve više puše i konzumiraju alkoholna pića, imaju sve negativniji stav prema tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi i sve manje su tjelesno aktivne. Iako nisu zadovoljavajući, kod srednjoškolaca su rezultati ipak nešto pozitivniji. Svakako bi bilo potrebno poduzeti određene aktivnosti u društvu kako bi se umanjili ovi uznemirujući podatci i trendovi.

LITERATURA

- Babić, D., Bosnar, K., Busch, T., Prot, F. i Šafarić, Z. (2002). Gender differences of attitudes towards soccer in theology students In D. Milanović & F. Prot (Eds.), *Proceedings book of 3rd International Scientific Conference, Opatija, 2002.*, "Kinesiology - New Perspectives" (pp. 731-733). Zagreb: Faculty of Kinesiology, University of Zagreb.
- Bajan, D. (2005). Izrada i vrednovanje mjernog instrumenta zadovoljstva učenika nastavom tjelesne i zdravstvene kulture. (Neobjavljen diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu). Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Birtwistle G. E. & Brodie D. A. (1991). Children's attitudes towards activity and perceptions of physical education. *Health education research*, 6 (4), 465-478.
- Blair, S. N. (2005). Physical inactivity: The major public health problem of the 21st century. In D. Milanović & F. Prot (Eds.), *Proceedings book of 4th International Scientific Conference, Opatija, 2005*, "Science and profession – challenge for the future" (pp. 22). Zagreb: Faculty of Kinesiology, University of Zagreb.

- Bosnar, K., Prot, F. (1993). Prilagodba skale K1 stava prema športu populaciji studenata kinezioloških fakulteta. U V. Findak (urednik), *Zbornik radova 2. Ljetne škole pedagoga fizičke kulture Republike Hrvatske, Rovinj, 1993, "Motorička znanja u funkciji razvoja čovjeka"* (str. 64-68). Savez pedagoga fizičke kulture Republike Hrvatske.
- Bosnar, K., Sertić, H., Prot, F. (1999). Razlike u stavu djevojčica i dječaka, učenika viših razreda osnovne škole, prema borilačkim sportovima. U D. Milanović (urednik), *Zbornik radova 2. međunarodne znanstvene konferencije, Dubrovnik, 1999, "Kineziologija za 21. stoljeće"* (str. 123-125). Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu.
- Bosnar, K., Prot, F. (1999). Bavljenje sportom zagrebačkih maturanata. U E. Hofman (urednik), *Zbornik radova IV. Konferencije o sportu Alpe-Jadran, Rovinj, 1999, "Školski sport"* (str. 227-229). Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu.
- Bosnar, K., & Gošnik, J. (2000). Sport preferences of urban elementary school pupils. In R. Pišot, & V. Štemberger (Eds.), *Proceedings book of 1st International Symposium, Ljubljana, 2002, "A Child in Motion"* (pp. 159-164). Ljubljana: Faculty of Education, University of Ljubljana.
- Busch, T., Bosnar, K.; Prot, F. i Sertić, H. (2002). Attitudes towards soccer and soccer-related knowledge in elementary school population. In D. Milanović i F. Prot (Eds.), *Proceedings book of 3rd International Scientific Conference, Opatija, 2002.s, "Kinesiology - New Perspectives"* (pp. 202-204). Zagreb: Faculty of Kinesiology, University of Zagreb.
- Colley, A., & Comber, C. (1994). School subject preferences of pupils in single sex and coeducational secondary schools. *Educational Studies*, 20 (3), 379-386.
- Ćurković, S. (2000). Štetne navike učenika. U V. Findak (urednik), *Zbornik radova 9. Ljetne škole pedagoga fizičke kulture Republike Hrvatske, Poreč, 2000, "Primjena novih tehničkih i tehnoloških dostignuća u edukaciji, sportu, sportskoj rekreaciji i kineziterapiji"* (str. 144-147). Hrvatski savez pedagoga fizičke kulture.
- Findak, V., Metikoš, D., Mraković, M. (1994). Civilizacijski trendovi i biotički opstanak čovjeka. U V. Findak (urednik), *Zbornik radova 3. Ljetne škole pedagoga fizičke kulture Republike Hrvatske, Rovinj, 1994, "Civilizacijski trendovi i biotički opstanak čovjeka"* (str. 5-8). Savez pedagoga fizičke kulture Republike Hrvatske.
- Fučkar, K., Ćurković, S. i Ott, L. (2001). Stavovi učenika Druge ekonomske škole prema drogama. U V. Findak (urednik), *Zbornik radova 10. Ljetne škole pedagoga fizičke kulture Republike Hrvatske, Poreč, 2001, "Programiranje opterećenja u području edukacije, sporta i sportske rekreacije"* (str. 111-113). Savez pedagoga fizičke kulture Republike Hrvatske.
- Hagger, M., Cale, L., & Almond, L. (1995). The importance of children's attitudes towards physical activity. *Kineziologija*, 27(2), 12-16.
- Hewstone, M., & Stroebe, W. (2003). *Uvod u socijalnu psihologiju: Europske perspektive*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Jagić, M., Sporiš, G., Ujević, B. i Vujnović, I. (2005). Razlike u stavu učenica i učenika 5. i 6. razreda osnovne škole prema tjelesnom vježbanju. U V. Findak (urednik), *Zbornik radova 14. Ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske, Rovinj 2005, "Informatizacija u područjima edukacije, sporta i sportske rekreacije"* (str. 299-301). Hrvatski kineziološki savez.
- Jones, L. W., Sinclair, R. C., & Rhodes, R. E. (2004). Promoting exercise behaviour: An integration of persuasion theories and the theory of planned behaviour. *British journal of health psychology*, 9, 505-521.
- Koca, C., & Demirhan, G. (2004). An examination of high school students' attitudes toward physical education with regard to sex and sport participation. *Percept Mot Skills*, 98 (3 Pt 1), 754-758.
- Koca, C., Hulya, F. A., & Demirhan, G. (2005). Attitudes toward physical education and class preferences of Turkish adolescents in terms of school gender composition. *Adolescence*, 40 (158), 365-375.
- Korotaj, R. (2006). Mladi, alkohol i agresivnost. *Glasilo Hrvatske mreže zdravih gradova, Epoha zdravlja*, 2 (4), 17-18.
- Lightbody, P., Siann, G., Stocks, R., & Walsh, D. (1996). Motivation and attribution at secondary school: the role of gender. *Educational Studies*, 22 (1).
- Markuš, D. (2011). *Razvoj modela za predviđanje životnog stila srednjoškolaca na osnovi stavova prema kineziološkim aktivnostima*. (Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu). Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Mrgan, J. (2003). *Razlike u nekim antropološkim značajkama između sedentarnih i dinamičkih zanimanja*. (Neobjavljen magistarski rad, Sveučilište u Zagrebu). Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

- Mrgan, J. (2004). Razlika u nekim antropološkim značajkama između sedentarnih i dinamičkih zanimanja učenika 1. razreda. U V. Findak (urednik), *Zbornik radova 13. Ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske, Rovinj 2004.*, "Vrednovanje u području edukacije, sporta i sportske rekreacije" (str. 160-165). Hrvatski kineziološki savez.
- Popović, D. (2006). EPSAD istraživanje 2003. *Glasilo Hrvatske mreže zdravih gradova, Epoha zdravlja*, 2 (4), 12-14.
- Prot, F., Bosnar, K. (1999a). Sport zagrebačkih srednjoškolaca. U E. Hofman (urednik), *Zbornik radova IV. Konferencije o sportu Alpe-Jadran, Rovinj, 1999, "Školski sport"* (str. 282-285). Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu.
- Prot, F. i Bosnar, K. (1999b). Bavljenje sportom zagrebačkih maturantica. U E. Hofman (urednik), *Zbornik radova IV. Konferencije o sportu Alpe-Jadran, Rovinj, 1999, "Školski sport"* (str. 286-290). Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu.
- Prot, F. (2002). The structure of sport interests of children. In R. Pišot, V. Štemberger, F. Krpač & T. Filipičič (Eds.), *Proceedings book of 2nd International Science and Expert Symposium, Ljubljana, 2002, "A Child in Motion"* (pp. 43-45). Ljubljana: Faculty of Education, University of Ljubljana.
- Rogers, R. G. & Powell-Griner, E. (1991). Life expectancies of cigarette smokers and nonsmokers in the United States. *Social Science and Medicine*, 32, 1151-1159.
- Rokita, A. (2005). The interest in sports activity among first year secondary school students in the years 1995-2001. *Kineziologija*, 37 (1), 99-105.
- Ross, C. E. (2000). Walking, exercising, and smoking: does neighbourhood matter? *Social Science & Medicine*, 51, 265-274.
- Stelzer, J., Ernest, J. M., Fenster, M. J., & Langford, G. (2004). Attitudes toward physical education: a study of high school students from four countries - Austria, Czech Republic, England, and Usa. *College Student Journal*, 38 (2), 171-179.
- Videmšek, M., Rešetar, V., Karpljuk, D., Štihec, J., Kondrič, M., & Furjan-Mandić, G. (2002). Smoking habits and sport. In D. Milanović & F. Prot (Eds.), *Proceedings book of 3rd International Scientific Conference, Opatija, 2002, "Kinesiology - New Perspectives"*. Zagreb: Faculty of Kinesiology, University of Zagreb.
- Vlašić, J. (2010). *Razlike između studentica i studenata u plesnoj uspješnosti i stavovima prema plesu*. (Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu). Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Windle, M., Grunbaum, J. A., Elliott, M., Tortolero, S. R., Berry, S., Gilliland, J., Kanouse, D. E., Parcel, G. S., Wallander, J., Kelder, S., Collins, J., Kolbe, L. i Schuster, M. (2004). A Multilevel, Multimethod Longitudinal Study of Adolescent Health. *American Journal of Preventive Medicine*, 27(2), 164-172.
- World Health Organization. (2003). *Health and development through physical activity and sport*. Retrieved January 30, 2006 from: www.who.int.

Attitude of High School Students Towards Sports and Physical Education and Their Alcohol Consuming and Smoking Habits – Age and Gender Differences

Abstract: The research conducted on the sample of 171 male students and 693 female students in the High School of Science "Vladimir Prelog" from Zagreb aimed at finding out whether there are differences between the male and female students regarding their attitude towards physical education and exercise, alcohol drinking and smoking.

The results show that there is a statistically significant difference between the analysed groups. Male students have a more positive attitude towards physical education and sport than the female ones. A higher percentage of boys regularly consume alcoholic drinks once or several times a week, while the girls are more addicted to smoking. The analysed variables show a negative trend regarding the age. The older high school students get, the more frequently they drink alcohol, and they smoke more and get increasingly less interested in Physical Education, sport and exercise.

Keywords: high school students, sport, Physical Education, smoking, alcohol drinking

Die Einstellung von Schülern der mittleren Reife gegenüber Sport und Sportunterricht sowie deren Alkohol- und Zigarettenkonsum – Unterschiede in Bezug auf Alter und Geschlecht

Zusammenfassung: An einer Stichprobe von 171 Schülern und 693 Schülerinnen der Schule für Naturkunde Vladimir Prelog in Zagreb wurde eine Untersuchung durchgeführt, die zum Ziel hatte, festzustellen, ob es Unterschiede zwischen den Einstellungen der Schüler und Schülerinnen gegenüber Sport, Sportunterricht und Alkohol- und Zigarettenkonsum gibt. Das Ergebnis zeigt, dass ein statistisch bedeutender Unterschied zwischen den analysierten Gruppen besteht. Die Einstellung der Jungen gegenüber Sportunterricht und Sport ist positiver als die der Mädchen. Die Jungen konsumieren in einem höheren Prozentsatz alkoholische Getränke regelmäßig einmal oder mehrmals wöchentlich, während die Mädchen öfter zur Zigarette greifen. In analysierten Variablen wurde eine negative Tendenz im Bezug auf das Alter bemerkt. Je älter die Schüler sind, desto öfter trinken sie alkoholische Getränke, sie rauchen immer mehr und mögen weniger den Sportunterricht, Sport und Turnen.

Schlüsselbegriffe: Schüler der mittleren Reife, Sport, Sportunterricht, Rauchen, Alkoholkonsum